

Αναζητώντας τα Ελληνικά

Πριν από λίγο καιρό διάβασα μία ανταπόκριση από το Παρίσι («το Βήμα», 24 Ιουλίου 2003), η οποία ήταν αποκαλυπτική, τουλάχιστον για μένα. Γνώριζα βέβαια πόσο ευαίσθητοι είναι οι Γάλλοι για τη γλώσσα τους και ότι καταβάλλουν προσπάθειες ώστε να μην εμπλουτίζεται με ξενόφερτους –κυρίως αγγλικούς– όρους. Δεν φανταζόμουν όμως ποτέ ότι θα έφταναν στο σημείο να ενοχληθούν από τον αγγλικής προελεύσεως όρο «e-mail» (ηλεκτρονικό ταχυδρομείο) που καλώς ή κακώς είχε παρεισφρήσει στα λεξιλόγια όλων των γλωσσών του κόσμου. Και όμως. Για το σκοπό αυτό συνήλθε η Επιτροπή Ορολογίας και Νεολογισμών του γαλλικού υπουργείου Πολιτισμού και ύστερα από επανειλημμένες συνεδριάσεις αποφάσισε να καταργήσει τη λέξη «e-mail» από κάθε επίσημο έγγραφο αλλά και να απαγορεύσει στους δημοσίους υπαλλήλους να την χρησιμοποιούν.[...] Δεν γνωρίζω αν τελικά η απόφαση αυτή θα «εξοστρακίσει» τον όρο «e-mail» από το γαλλικό λεξιλόγιο. Διότι πολλοί υποστηρίζουν ότι η λέξη «e-mail» έχει πλέον ενσωματωθεί τόσο πολύ στο γαλλικό λεξιλόγιο που κανείς δεν συνειδητοποιεί πλέον ότι είναι αγγλική. Η πολιτική όμως προστασίας της γλώσσας ακολουθείται και από πολλές άλλες χώρες. [...]

Η γλώσσα μας, που αποτελεί την πιο πολύτιμη πνευματική μας κληρονομιά, δοκιμάζεται σκληρά τις τελευταίες δεκαετίες από την ακούσια ή την εκούσια κακηχρησία. Και όμως η γλώσσα μας έχει προσφέρει πάρα πολλά στον επιστημονικό κόσμο. Η επίδραση της γλώσσας μας στη διεθνή επιστημονική ορολογία –και όχι μόνο– είναι καθοριστική. Ο Αριστείδης Κωνσταντινίδης στο μνημειώδες έργο του «Η οικονομική διάσταση της ελληνικής γλώσσας» (η πρώτη έκδοση του οποίου βραβεύτηκε από την Ακαδημία Αθηνών) καταχωρίζει μία προς μία 135.000 ξένες λέξεις που είναι **αμιγώς** ελληνικές (χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το 58% της ονοματολογίας των ζώων αποτελείται από ελληνικές ή ελληνογενείς λέξεις και αν σ' αυτές προσθέσουμε τις κατά το ήμισυ ελληνικές λέξεις, τότε το ποσοστό φθάνει στο 73%). Δεν είναι τυχαία, άλλωστε, η φράση που χρησιμοποιούν οι Αγγλοσάξονες όταν αντιμετωπίζουν πρόβλημα κυριολεξίας: «The Greeks have a word for it» (οι Έλληνες έχουν την κατάλληλη λέξη) ή αυτό που αναφέρει το εγκυκλοπαιδικό λεξικό Webster «The Greeks had a word for everything» (οι Έλληνες είχαν μια λέξη για το καθετί).[...]

Αυτή τη γλώσσα εμείς οι νεοέλληνες καταβάλλουμε «φιλότιμες» προσπάθειες να την καταστρέψουμε, να τη διαφθείρουμε, να την αλλοιώσουμε. Θα είναι κοινότοπο να επαναλάβω ότι κατά ένα συντριπτικό ποσοστό οι επιγραφές των καταστημάτων είναι προκλητικά ξενόγλωσσες παρά τις σχετικές νομοθετικές διατάξεις που επιβάλλουν να είναι γραμμένες και στα ελληνικά. Όμως, φωνή βοώντος εν τη ερήμω της σύγχρονης ελληνικής πραγματικότητας. Αλλά και η ευθύνη των ΜΜΕ είναι τεράστια, στα οποία νεοφανείς όροι ή παρεσφαλμένες ξένες λέξεις έχουν ακάθεκτα εισβάλλει. Καθημερινά ακούμε το ζάπινγκ, το σόου, το ριάλιτι-σόου, το ντιμπέιτ κ.ο.κ. Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι ένα μεγάλο μέρος περιοδικών **ευρείας** κυκλοφορίας έχουν ξένους τίτλους ακόμη και όταν δεν είναι αντίστοιχες ελληνικές εκδόσεις ξένων εντύπων. Έτσι στο λεξιλόγιο των νέων γενεών καθημερινή είναι η χρησιμοποίηση ξενόφερτων λέξεων (π.χ. φαστφουντάδικο, ματς, ρεκόρ, τεστ, χάπενινγκ, τεστ-ηβέντ κ.ο.κ.), για τις οποίες όμως υπάρχουν αντίστοιχες ελληνικές εκφράσεις.

Σ' αυτές τις πικρές διαπιστώσεις δεν αναφέρω το πλήθος των ξενόγλωσσων τεχνολογικών όρων που είναι όλοι ξενικής καταγωγής και προέλευσης. Υπάρχει βέβαια ο αντίλογος ότι οι όροι αυτοί είναι «εισαγόμενοι» αφού και η πολύ προχωρημένη τεχνολογία είναι επίσης εισαγόμενη, χωρίς συγγενείς ρίζες στη γλωσσική πνευματική μας κληρονομιά. Ωστόσο μπορούν να αναπαραχθούν αντίστοιχοι ελληνικοί όροι έτσι ώστε να μη φτωχαίνει από άκριτες **εισβολές** όλο και περισσότερο η γλώσσα μας. Αρκεί βέβαια οι όροι αυτοί να είναι **εύχρηστοι** και εύχοι όπως π.χ. αντί Internet άνετα μπορεί να χρησιμοποιηθεί η λέξη Διαδίκτυο (διότι αν δεν είναι εύρηστοι, όλοι θα προτιμήσουν τον ξενικό όρο αντί του ελληνικού, π.χ. fax αντί τηλεομοιοτυπία). Αμέτρητα τα ανάλογα παραδείγματα από τους ξένους τεχνολογικούς όρους που βρίσκονται σε καθημερινή χρήση, από τους νέους μας κυρίως, που είναι πιο εξοικειωμένοι με την προχωρημένη τεχνολογία και τα συμπαρομαρτούντα της (π.χ. ζουμάρω, σκανάρω, νετάρω, σερφάρω κ.ο.κ.).

Το πρόβλημα είναι οξύτερο απ' ό,τι εκ πρώτης όψεως φαίνεται. Διότι η γλώσσα μας, η γλώσσα του Ομήρου, των μεγάλων τραγικών ποιητών και των Ιερών Ευαγγελίων, που είναι η πιο πνευματική γλώσσα του κόσμου και που αποτελεί τη μεγάλη πολιτιστική κληρονομιά της ανθρωπότητας, αντιμετωπίζει άμεσο εθνικό κίνδυνο όχι μόνον από τους συνειδητούς **πολέμιους** της αλλά κι από τους καθημερινούς χρήστες της. Την κακοποιούν κατά τον πλέον βάνανσο τρόπο φορτώνοντάς την με κενές σε νόημα λέξεις που τη φτωχαίνουν και την ευτελίζουν.

Χρέος όλων των σκεπτόμενων ανθρώπων, που πιστεύουν στη συνέχεια του ελληνικού πολιτισμού, είναι να την προστατεύουν από τους αλλόγλωσσους εισβολείς. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να μνημονεύσει κανείς τις φιλότιμες προσπάθειες που κάνει το πολιτιστικό σωματείο για τη διάδοση και προαγωγή του ελληνικού λόγου «Ελληνική και Γλωσσική Κληρονομιά». Η δράση όμως ενός και μόνου σωματείου δεν μπορεί να εξασφαλίσει τη διαφύλαξη, προαγωγή, διάδοση και ενίσχυση μιας τόσο πλούσιας και απαιτητικής γλώσσας. Γι' αυτό πρέπει όλοι μας να αγωνισθούμε με συνέπεια και πάθος πριν φθαρεί οριστικά η γλώσσα μας από την άγνοια και την ανευθυνότητα των νεοβαρβάρων χρηστών της!

I. Βαρβιτσιώτης (κείμενο διασκευασμένο, από τον Τύπο)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

A. Να δοθεί περίληψη του παραπάνω κειμένου (90-120 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να αναγνωρίσετε το γραμματειακό είδος του κειμένου και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας δίνοντας τέσσερα χαρακτηριστικά γνώρισμα της μορφής και του περιεχομένου του

Μονάδες 10

εκπαιδευτικός οργανισμός

ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ

- B2.** Να αναγνωρίσετε τον τρόπο που αναπτύσσεται η τρίτη παράγραφος του κειμένου. **Μονάδες 5**
- B3.** Να σχολιάσετε το περιεχόμενο του παρακάτω αποσπάσματος «Αυτή τη γλώσσα εμείς οι νεοέλληνες ... να την αλλοιώσουμε.» σε 60-80 λέξεις. **Μονάδες 10**
- B4.** Να δώσετε συνώνυμα και αντώνυμα για τις παρακάτω λέξεις: **Μονάδες 10**
αμιγώς, ευρείας, εισβολές, εύχρηστοι, πολεμίου.
- Γ.** Για μια εργασία που αναλάβατε στη σχολική τάξη, στο πλαίσιο του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας, να παρουσιάσετε σε ένα κείμενο που θα δημοσιευτεί στη σχολική εφημερίδα τις απόψεις σας σχετικά με την κρίση που μαστιάζει την γλώσσα μας σήμερα, εξαιτίας της κακής χρήσης της από τους νέους και να προτείνετε τρόπους ανάδειξης της σημασίας της ελληνικής γλώσσας μέσα από το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας. (500-600 λέξεις) **Μονάδες 40**

Απαντήσεις

- A.** Θέμα του κειμένου είναι το ελληνικό γλωσσικό πρόβλημα. Αρχικά ο συγγραφέας αναφέρεται στην ευαισθησία των Γάλλων για τη γλώσσα τους σε σημείο που να θέλουν να αποβάλουν τη λέξη «e-mail» από το λεξιλόγιό τους. Η πολιτική προστασίας της γλώσσας ακολουθείται και από άλλες χώρες. Έπειτα στρέφεται στην ελληνική περίπτωση, όπου παρατηρεί ότι τα ελληνικά υφίστανται σκληρή δοκιμασία: ενώ ανά τους αιώνες προσέφεραν πολλά σε διεθνές επιστημονικό επίπεδο, οι νεοέλληνες αλλοιώνουν την ελληνική με ξενόγλωσσες πινακίδες, ή με χρήση ξενικών λέξεων. Αν και οι ξενόγλωσσοι όροι αντιστοιχούν σε τεχνολογία ξένης προελεύσεως, ωστόσο τονίζει πως υπάρχουν αντίστοιχοι νεοελληνικοί όροι εύχρηστοι και προσθέτει ότι η γλώσσα δεν κινδυνεύει παρά εκ των έσω, γι' αυτό ευθύνονται οι χρήστες της. Συγκεφαλαιώνοντας, επισημαίνει ότι χρέος όλων μας είναι να προστατεύσουμε τη γλώσσα μας από τη φθορά και την κακοποίηση.
- B1.** Το παραπάνω κείμενο ανήκει στο γραμματειακό είδος της επιφυλλίδας, κι αυτό γίνεται σαφές με τα εξής στοιχεία:
- Έχει τίτλο («Αναζητώντας τα Ελληνικά») και έχει δημοσιευτεί στον Τύπο.
 - Ο συγγραφέας του πραγματεύεται ένα θέμα επίκαιρο αλλά το εξετάζει σφαιρικά.
 - Υπάρχουν σκέψεις και προβληματισμοί δοκιμακού χαρακτήρα (π.χ. «Σ' αυτές τις πικρές διαπιστώσεις ... Γι' αυτό πρέπει όλοι μας να αγωνισθούμε με συνέπεια και πάθος πριν φθαρεί οριστικά η γλώσσα μας... νεοβαρβάρων χρηστών της!»)
 - Η λειτουργία της γλώσσας είναι κυρίως αναφορική και εκτός από τη χρήση γ προσώπου συναντάμε στο κείμενο και χρήση α προσώπου («διάβασα, η γλώσσα μας»).
- B2.** Η τρίτη παράγραφος του κειμένου αναπτύσσεται με συνδυασμό μεθόδων, γιατί συνδυάζει και την αιτιολόγηση και τα παραδείγματα στην ανάπτυξή της. Η αιτιολόγηση παρατηρείται καθώς στη θεματική πρόταση («Αυτή τη γλώσσα ... να την αλλοιώσουμε.») διατυπώνει μία άποψη και στην υπόλοιπη παράγραφο δίνει το «γιατί» το πιστεύει αυτό («Θα είναι κοινότοπο.. αντίστοιχες ελληνικές εκφράσεις»). Επίσης παραδείγματα υπάρχουν σε επιμέρους τμήματα της παραγράφου («Καθημερινά ακούμε ... το ντιμπέιτ κ.ο.κ.», «π.χ. φαστφουντάδικο... τεστ-ηβέντ κ.ο.κ.»).
- B3.** Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται έντονα το φαινόμενο της κακοποίησης της γλώσσας μας. Καθημερινά διαφθείρουμε τη γλώσσα μας είτε με τη λανθασμένη χρήση των γραμματικοσυντακτικών δομών της, είτε με την άγνοια σωστής χρήσης του λεξιλογίου της και την υιοθέτηση ξενικών λέξεων στη θέση των ελληνικών. Ο άνθρωπος έπαψε να είναι αναλυτικός και προτιμά να κωδικοποιεί το λόγο, μιμούμενος το δημιουργημά του, τον ηλεκτρονικό υπολογιστή, δημιουργώντας όμως ένα αποτέλεσμα που δεν ομοιάζει ηχητικά ή γραπτά με την ελληνική. Είτε συνειδητά είτε ασυνειδητά ο νεοέλληνας αλλοιώνει τη γλώσσα του, σημείο των καιρών μας.

B4.

Λέξεις	Συνώνυμα	Αντώνυμα
αμιγώς	καθαρά, απρόσμεικτα	ανάμεικτα, νοθευμένα
πολεμίου	αντιπάλους, εχθρούς	συμμάχους, υποστηρικτές
ευρείας	μεγάλης, εκτεταμένης	περιορισμένης, μικρής
εύχρηστοι	λειτουργικοί, πρακτικοί	δύσχρηστοι, άβολοι
εισβολές	επιδρομές, εφορμήσεις	αποχωρήσεις, απομακρύνσεις

Γλώσσα και εκπαίδευση

Η εποχή μας έχει χαρακτηριστεί καθαρά αντιπαραδοσιακή αφού αξίες και θεσμοί του παρελθόντος περνούν κρίση. Ιδιαίτερα εμφανής είναι η κρίση αυτή στην γλώσσα, εφόσον οι νέοι κυρίως σήμερα παρουσιάζουν την τάση να υιοθετούν ξενόφερτα στοιχεία με αποτέλεσμα τον εκβαρβαρισμό της.

Ιδιαίτερα η γλώσσα που χρησιμοποιούν οι νέοι στην εποχή μας χαρακτηρίζεται από:

- περιορισμό και συρρίκνωση του λεξιλογίου
- συνθηματική ορολογία

εκπαιδευτικός οργανισμός

ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ

- χρήση τυποποιημένων εκφράσεων, ακυριολεξία
- κακόσχημους νεολογισμούς, άκριτη υιοθέτηση νέων καταλήξεων
- αθρόα εισβολή ξενικών γλωσσικών στοιχείων, χρήση παραγλώσσας.

Τα παραπάνω στοιχεία καταδεικνύουν την αλλοίωση της εθνικής μας γλώσσας και προβάλλουν ως επιτακτική ανάγκη την αναζήτηση των αιτιών που οδηγούν τους νέους σε αυτή την διαστρέβλωσή της.

- Έλλιπής γλωσσική παιδεία → έλλειψη ενιαίας και συστηματικής διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας → διάσπαση της ελληνικής γλώσσας σε αρχαία και νέα → υποβάθμιση του γλωσσικού μαθήματος.
- Υποκατάσταση της ανθρωπιστικής παιδείας από την τεχνοκρατική και εξειδικευμένη → εκμάθηση δύο ξένων γλωσσών από το δημοτικό όταν ακόμη το παιδί δεν έχει οικειωθεί τη μητρική του γλώσσα.
- Προοδοπληξία των νέων → ξενότροπος χαρακτήρας ψυχαγωγίας – ένδυσης, διατροφής → απόρριψη της παράδοσης → άκριτη υιοθέτηση ξένων γλωσσικών στοιχείων → μιμητισμός.
- Η Τεχνολογική επανάσταση με την ορολογία που επέβαλε → καταλυτικός και ο ρόλος των ΜΜΕ → κυριαρχία του πολιτισμού της «εικόνας» → χαμηλή γλωσσική ποιότητα των εκπομπών → κατακρεούργηση της ελληνικής γλώσσας από τη διαφήμιση → ακρωτηριασμένο το λεξιλόγιο των νεαρών δεκτών.
- Οι νέοι δεν βιώνουν την γλώσσα μέσα από τη λογοτεχνία, δεν διαβάζουν, αντίθετα αντλούν γλωσσικά πρότυπα από εφημερίδες και περιοδικά που εξαιτίας της έλλειψης καταρτισμένου γλωσσικού προσωπικού προσωπικού διαδίδουν το γλωσσικό λαϊκισμό.

Η υποβάθμιση της γλώσσας από τους νέους συνιστά τη βαθμιαία αλλοίωσή της με απώτερη συνέπεια τον αφελληνισμό, εφόσον αποτελεί θεμελιακό στοιχείο της εθνικής ιδιαιτερότητας κάθε λαού. Παράλληλα η γλωσσική - πολιτιστική αλλοτρίωση οδηγεί στην υποβάθμιση της σκέψης εφόσον γλώσσα και σκέψη συνδέονται, στην έλλειψη επικοινωνίας ή στην τυποποίησή της αλλά και στην απώλεια ευαισθησίας και συναισθήματος.

Σημαντικός είναι ο ρόλος της παιδείας που έχει χρέος να συντηρεί την επαφή του μαθητή με τις γλωσσικές του ρίζες και να αναδεικνύει τη σημασία της Ελληνικής γλώσσας, ακολουθώντας τα παρακάτω:

- Σταθερό εκπαιδευτικό σύστημα → όχι απυροχολόγητες και άγονες μεταρρυθμίσεις.
- Εκσυγχρονισμός της γλωσσικής διδασκαλίας (νέα βιβλία, μέθοδοι, επιμορφωτικά σεμινάρια, καταρτισμένο διδακτικό προσωπικό).
- Έμφαση στη γλωσσική διδασκαλία → να γίνει σαφές ότι η γλώσσα μπορεί να κατακτηθεί μόνο αν διδαχτεί μέσα από όλη την ιστορική διαδρομή της και όχι αποσπασματικά → σύνδεση αρχαίας και νεοελληνικής παράδοσης.
- Οργάνωση βιβλιοθηκών στα σχολεία → ώθηση του μαθητή στην επαφή με το βιβλίο → καλλιέργεια της φιλαναγνωστικής διάθεσης των μαθητών.
- Δημιουργία του κατάλληλου πνευματικού περιβάλλοντος που θα ευνοεί την πνευματική αναζήτηση μέσω του διαλόγου μέσα στην σχολική τάξη → καλλιέργεια της γλώσσας.
- Χρήση της Τεχνολογίας (υπολογιστές, βίντεο) για την ανάδειξη της σημασίας της Ελληνικής γλώσσας → ώθηση των μαθητών στην αναζήτηση των πηγών της μέσα από το χρόνο.
- Καθοριστικός ο ρόλος της πνευματικής ηγεσίας → να λειτουργήσει ως παράδειγμα προς μίμηση στη χρήση της γλώσσας → ανάληψη πρωτοβουλιών για την προσέγγιση της νεολαίας → ερεθίσματα μέσω του έργου τους μέσα στο χώρο του σχολείου.

Μόνο με την πραγμάτωση των παραπάνω θα γίνει κατανοητό ότι η γλώσσα αποτελεί ζωντανό οργανισμό, εξελίξιμο, πολιτιστική κατάκτηση και θεσμό συνοχής ενός εθνικού συνόλου.

Ιδιαίτερα η ελληνική γλώσσα εξαιτίας των ιδιόμορφων χαρακτηριστικών της ιστορικής της εξέλιξης, αποτελεί ιδιάζουσα περίπτωση πολιτισμικής και ευρωπαϊκής γλώσσας, ως γλώσσα έκφρασης του ανθρώπινου πνεύματος στις πιο μεγάλες στιγμές και για τα πιο μεγάλα και διαχρονικής εμβέλειας θέματα, σύμφωνα με την άποψη του Μπαμπινιώτη.

Επιμέλεια

Χρονάκη Κατερίνα • Περιστέρη Μαρία • Κόρκακα Σάνδη

εκπαιδευτικός οργανισμός

ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ